

RAPPORT FRÅN HÖGENS JÄRNÅLDER

Januari 2004

"BYUTVECKLING I HÖGEN"

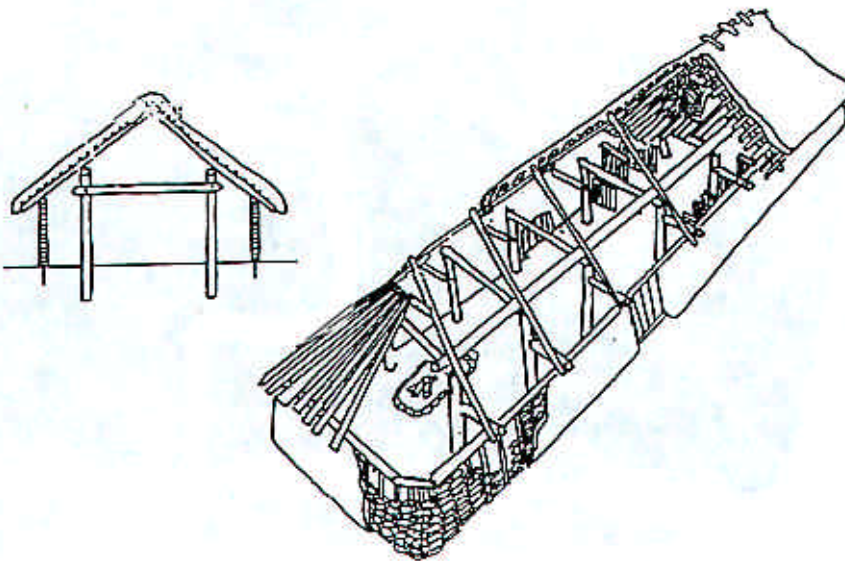
ARBETSGRUPPEN: JANERIC LINDH - SUNNE
ROBERT BLOMBERG - DJUPE
ANNA SÖDERLUND OCH
JÖRGEN WESTMAN - RAVIK

VÅRT ÖVERGRIPANDE SYFTE med jobbet är att uppmärksamma både bybor och också de styrande i kommunen på att Nordanstigs kommun har en fantastiskt intressant historisk period i JÄRNÅLDERN - närmare bestämt dom 600 första åren i vår tideräkning.

Då utmärker sig just det här området, som numer utgör kommunen Nordanstig, för en ovanligt rik utveckling. Förmodligen utgör ett framstående jordbruk basen för en befolkningstillväxt som är unik i Norrland. Men man kan också visa på framställning av järn på flera håll i kommunen som en anledning till ekonomisk utveckling.

Det som idag visar på det forntida rika Nordanstig är mångfalden av lämningar från den tiden - gravar och husgrunder.

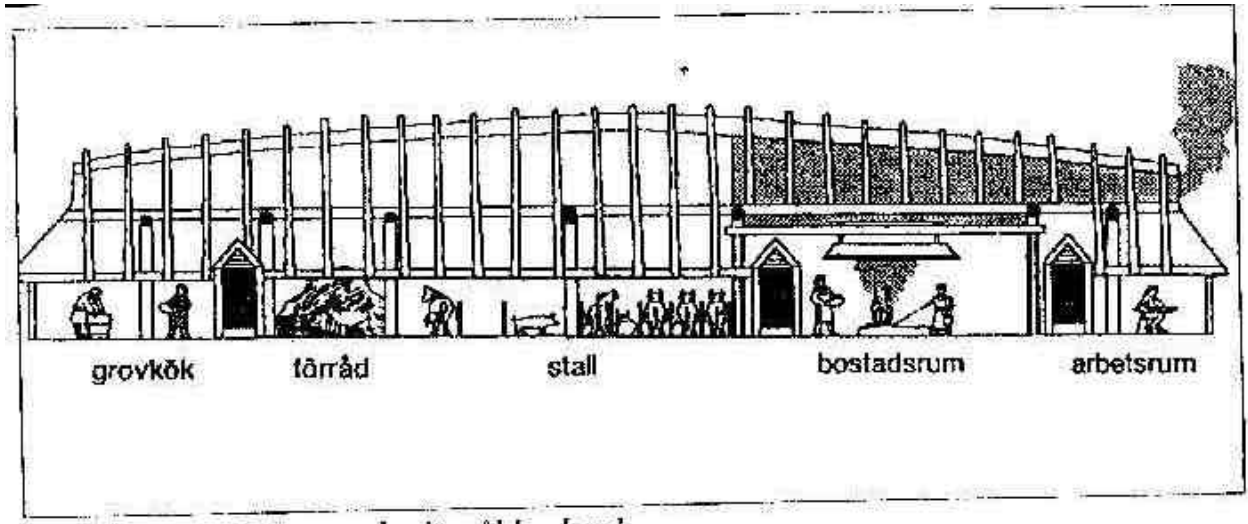
Inom Nordanstig idag hittar vi ett åttital bevarade grunder av järnålderns långhus.

Husen kunde variera ganska kraftigt i storlek - huset på bilden tillhör dom mindre. Vi har mätt upp grunder som är 30 till 40 meter långa - oftast tredelade med en bostadsdel i mitten med ibland två härdar.

En intressant fråga är förstås hur många personer ett storhushåll i ett sånt hus kunde innehålla. Det forskas på detta.

I Gene vid Örnsköldsvik har man rekonstruerat ett långhus efter utgrävningar av husgrunder där:

Gravhögar från den här tiden är betydligt vanligare än husgrunder - men då är det viktigt att veta att man på järnåldern alltid gravlägger på det egna gårdstunet. Då betyder detta att vid gravhögar har alltid stått ett långhus. Kantstenarna i en husgrund är lätta att frakta bort vid senare tiders uppodling. Dessutom vet vi att husen kunde anläggas på flatmark så ett man inte behövde terrassera.

Nordanstigs storhetstid borde lyftas fram idag!

Då kan Högens by få bli ett exempel!

VI HAR HITTILLS:

inventerat terrängen i byn och letat efter järnålderslämningar:

Högens by sönderfaller idag i delarna Sunne - Djupe-Ravik. Men vi tror att detta också återspeglar en rumslig uppdelning på järnåldern.

Och i det sammanhanget bör man också påminna sig den gamla ramsan om bygdens första inbyggare:

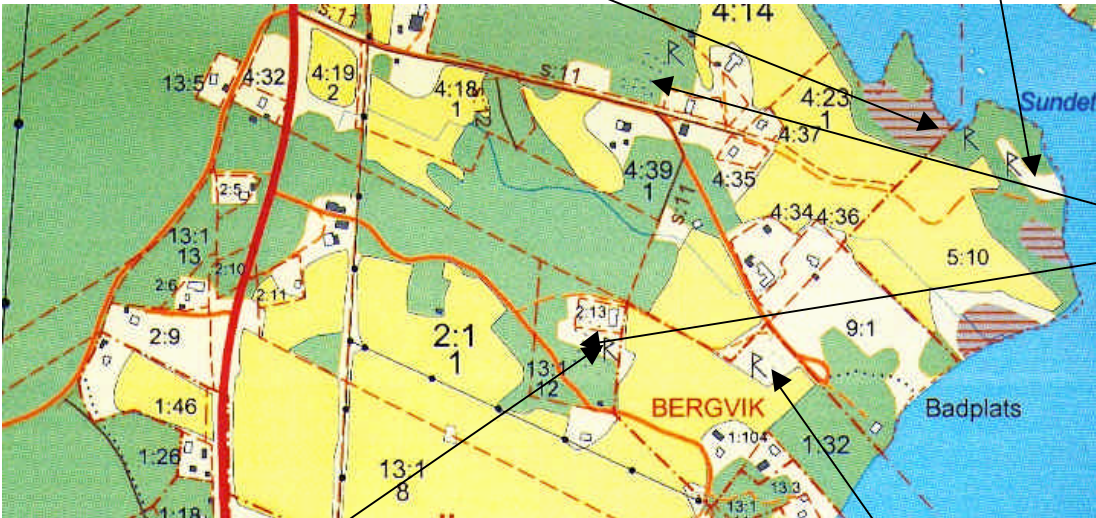
"Klämmet i Kitte - Sjul i Djupe - Tomas i Sunne - Bonn på Ön"

SUNNE.

1

2

HUS-GRUND

3

4

SUNNE framstår som en ganska tydlig rumslig enhet på den här tiden.

Om man står vid gravfältet 4 så har man ögonkontakt med dom övriga bosättningarna - man ser dessutom bosättningarna på andra sidan sundet och dessutom dom som ligger på Storön.

Just den här frågan om hur man på den här tiden uppfattar sig som boende i nån sorts enhet: rumslig - social -ekonomisk osv. måste undersökas vidare. Forskning pågår för fullt i frågan och det blir intressant att tillämpa dom nya kunskaperna på vår by.

I Sunne finns bevarade 11 gravar.

En grav, den som ligger närmast sundet - ca 50 meter från vattnet, är fullständigt utplundrad. Vi kallar den förstås för Tomasgraven.

En skröna som har berättats gör gällande att plundrarna en gång i tiden kom över vattnet, och att dom vid återfärden kapsejsade en bit ut från stranden varvid en gulds katt sjönk till botten.

Husgrunderna - två stycken - vid dansbanan är särskilt intressant.

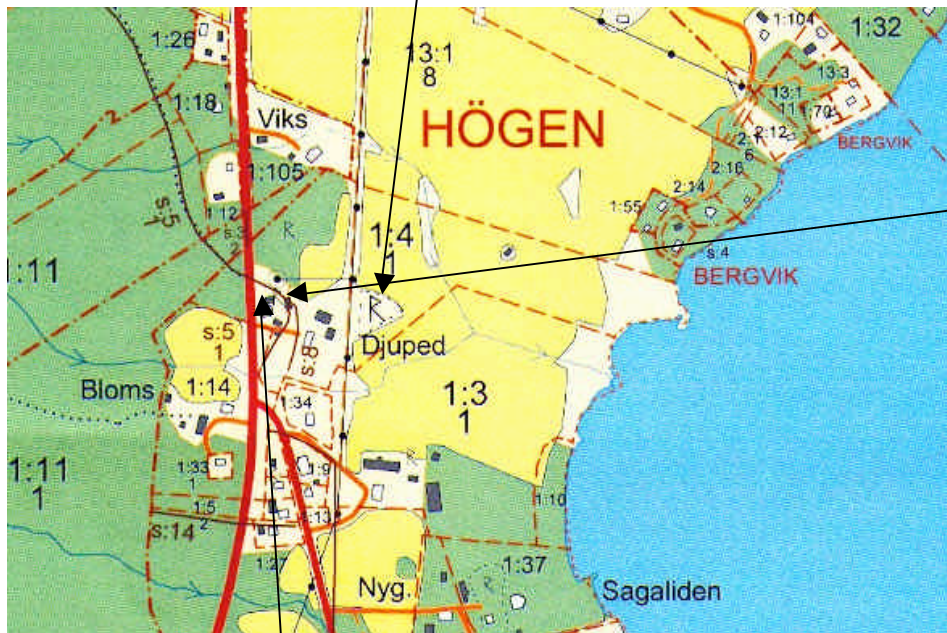
Nedanförl i hagen ligger 2 gravar. Det verkar för övrigt som man gärna orienterar gravläggningen mot sjön i förhållande till husen.

Just här vore det intressant att röja marken så att grunderna och gravarna blir klart synliga - dessutom skulle det förstärka bilden om man kunde röja så att Kyrksjön blev synlig.

Bilden av husgrundernas konturer kan förstärkas genom att man placerar små vitmålade runda stenar längs kantkedjan.

Här är ett passande läge att med informationstavlur visa på hur järnåldersbygden hos oss kan ha sett ut.

1

HUSGRUND

2

DJUPE ligger centralt i järnålderns jordbruksbygd - den som idag är byn Högen.

Här byggs också den först moderna bondgården 1820.

Här finns byns största gravfält med ca. 10 gravar (1). Antalet blir osäkert därför att fältet består både av tydliga högar och av låga stensättningar. Man är ganska överens om att dom olika storlekarna på gravar från den här tiden speglar den sociala skiktningen. Någon s,k, storhög finns inte i Högen så vi kan utgå ifrån att folklandet Nordanstigs ledande skikt inte bodde här - förmodligen i Jättendal eftersom det är den centrala bygden i det forntida Nordanstig.

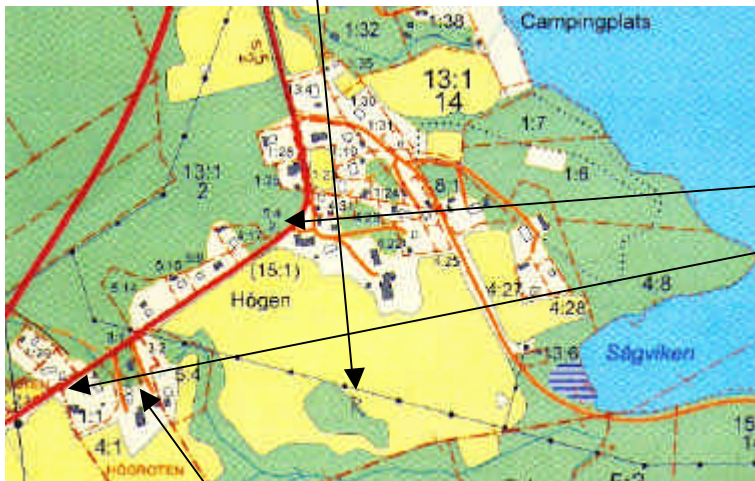
Graven 2 på bilden är utgrävd i samband med vägbygge på 1960-talet, och därmed den enda av våra gravar i Högen som är fackmässigt utgrävd.

Här gjordes inga märkvärdiga fynd.

Många gravar är förstås plundrade under äldre tider - praktiskt taget alla har s.k. plundring gropar på toppen.

Graven 2 är uppmätt till 17 m i diameter och är därmed byns största - på gränsen till storhög - och detta visar också på att bosättningen i Djupe säkert har intagit en central plats i byn.

RAVIK

**BORTGRÄVDA
GRAVAR**

RAVIK

Är Högens sydligaste bosättning.

Området gränsar mot Harmångers socken och gränsen går genom den vik som numer kallas Sågviken efter ångsågen som anlades på den norra stranden 1896.

Det är därför troligt att namnet Ravik kommer av råvik eftersom ordet rå betyder gräns.

Men helt klart är det inte eftersom en äldre karta uppger namnet Rebbeviken - mycken forskning återstår.

Ravik verkar visa på den minsta aktiviteten i det forntida Högen av antalet järnålderslämningar att döma.

Men ett intressant fynd gjordes på 1800-talet vid en numera bordgrävd grav någonstans i närheten av Thunstedts Kroken.

Där hittades ett ämnesjärn.

Sådana spadformade järn är väl kända från järnålder i Hälsingland och uppfattas som ett halvfabrikat som såldes från forntida järnframställning för vidare smidesbearbetning till olika verktyg.

Många lämningar av sådan förhistorisk järnframställning har hittats i Nordanstig. Främst handlar det om slaggförekomster.

Dom slaggynd som ligger närmast Högen finns på harmångerssidan av sjön på den sydvästliga stranden.

Praktfullast är slaggen vid Bovika där en bäck varje vår spolar fram stora mängder.

Att den forntida järnframställningen inte var särskilt effektiv med vår tids mått visas av att slaggen innehåller upp till 27% järn. Men på den tiden kan vi föreställa oss att järn betraktades som förmögenhet - kanske en delförklaring till Nordanstigs expansion.

VI HAR OCKSÅ:

Inventerat ett antal arkiv!

Hälsinglands Museum i Hudiksvall har riksantikvarieämbetets alla inventeringar med beskrivningar av både lämningar och lösa fynd från järnålder i Högen.

Nordanstigs Kommun har i sitt arkiv sådant som Ove Åkerström inventerat under sin tid som Riksantikvarieämbetets ombud.

Riksantikvarieämbetets ATA-arkiv innehåller det som kommunen sände vidare av Åkerströms arbete.

Gästrike-Hälsinge Nation i Uppsala har i sina arkivgömmor dom originalhandskrifter och skisser som gjordes vid mitten av 1800-talet av Erik Högström. Han föddes på Djupe gård och kom att bli Bergsjös förste folkskollärare. Som typisk sådan kom han att intressera sig för bygdens kulturhistoria och naturligtvis också fornlämningarna. Det är osäkert om han förstod på vilken intressant plats han växte upp.

Gjort ett studiebesök vid Gene Forngård i Örnköldsvik där man mycket omsorgsfullt har rekonstruerat en järnåldersmiljö.

Ett långhus - fårhus - smedja - vävgrop m.m.

VI VILL GÖRA JÄRNÅLDERN SYNLIIG!

€ GÖRA EN KARTA ÖVER HUR BYN SER UT FÖR 1500 ÅR SEDAN!

€ GÖRA EN RELIEFKARTA AV OVANST. SÅ ATT MAN PÅ ETT TYDLIGT SÄTT SER HUR BOSÄTTNINGARNA FÖRHÅLLER SIG TILL VARANN.

€ GÖRA EN SKALENLIG MODELL AV ETT LÅNGHUS!

€ MARKVÅRDA ALLA GRAVAR OCH HUSGRUNDER TILLSAMMANS MED MARKÄGARNA!
RÖJA BUSK OCH GLESA UT TRÄDBESTÅNDET.

€ SKYLTA ALLA FORNLÄMNINGAR - GÄRNA MED EN EGEN UTFORMNING AV SKYLTERN! KANSKE SMIDDA I JÄRN AV FREDRIK THELIN.

SKYLTERN SKA OCKSÅ PÅ ETT LÄTTFATTLIGT SÄTT INFORMERA OM VAD LÄMNINGARNA BETYDER.

VID DANSBANAN I SUNNE ÄR ETT MYCKET LÄMPLIGT OMRÅDE ATT VISA HUSGRUNDERNA GENOM ATT LÄGGA VITMÅLADE STENAR LÄNGS TERRASSERNAS KANTER. DÄR KAN EN MER UTFÖRLIG INFORMATIONSTAVLA PLACERAS MED VÄL UTFÖRDA TECKNINGAR AV HUR BOSÄTTNINGEN DÄR HAR SETT UT, DETTA ARBETE SKA UTFÖRAS I SAMARBETE MED MUSEET I HUDIKSVALL.

€ BYGGA ETT LÅNGHUS I SKALA 1:1 MELLAN DE TVÅ GRAVARNA I SUNNE!

DETTA KAN SE UT SÅ HÄR:

Högen i januari 2004

Janeric Lindh